

ZEELAND, burggraaf Paul van (Soignies 11 november 1893 – Brussel 22 september 1973).

Promoveerde, na een studieonderbreking door vier jaar krijgsgevangenschap, aan de Leuvense universiteit tot doctor in de rechten (1920) en in de politieke en sociale wetenschappen (1922). In 1921 werd hij Master of Arts in Economics aan Princeton University. Hij werd hoofd van de studiedienst (1922), directeur (1926) en vice-gouverneur (1934-1935) van de Nationale Bank. Hij doceerde te Leuven (1928-1963) en was er medeoprichter van het Institut des Sciences économiques. Van juni tot november 1934 was hij minister zonder portefeuille in de regering-Charles de Broqueville. In maart 1935 vormde hij als extraparllementair een regering van nationale unie die België uit de depressie haalde met een programma op basis van een devaluatie en zeer gerichte overheidsinterventies. In juni 1936 vormde hij zijn tweede regering van nationale unie, maar in oktober 1937 diende hij er reeds het ontslag van in. Op 11 april 1937 versloeg hij als kandidaat van de regeringspartijen overweldigend Rex-leider Léon Degrelle bij een door deze laatste uitgelokte tussentijdse Kamerverkiezing. Na de Tweede Wereldoorlog werd Van Zeeland commissaris voor de repatriëring. Hij trad toe tot de Parti social chrétien (de Christelijke Volkspartij) en werd gecoöpteerd senator (1946-1956), minister van buitenlandse zaken (1949-1954; in 1949-1950 tevens verantwoordelijk voor buitenlandse handel). De koning benoemde hem tot minister van staat (1948) en verheef hem als burggraaf in de adelstand (1963). In 1956 verliet Van Zeeland de politiek om voltijds in het zakenleven te stappen. Hij werd onder meer beheerder (1956-1973), lid van het directiecomité en algemeen raadgever van de Bank van Brussel (1956-1963) en voorzitter van de *Banque belge d'Afrique* (1956-1971). Bovendien heeft Van Zeeland heel zijn loopbaan lang als financieel en monetair expert aan talloze internationale conferenties deelgenomen en vele buitenlandse regeringen geadviseerd.

Tijdens Van Zeelands premierschap werd een aantal belangrijke Vlaamse eisen verwezenlijkt. Op 5 juni 1935 stemde het parlement na jaren aarzeling de wet op het taalgebruik in rechtszaken (**gerecht**). Ze werd op 15 juni uitgevaardigd. Op 11 juni 1937 werd de **amnestiewet** gestemd. Het was een verzachte versie van het wetsontwerp voor volledige amnestie dat de regering in november 1936 had ingediend. Het wetsontwerp over het taalgebruik in het **leger**, dat op 16 december 1936 werd ingediend, werd pas na Van Zeelands premierschap wet. Het **Nationaal Instituut voor Radio-omroep** werd gereorganiseerd in de zin van een volledige culturele autonomie.

Tijdens zijn eerste regering verwees Van Zeeland de politiek hete hangijzers zoals de taal- of de

Paul van Zeeland op 11 april 1937. Tijdens Van Zeelands premierschap (1935-1936) werden wetten inzake taal en amnestie gestemd en vond de instelling van het Studiecentrum tot Hervorming van de Staat plaats. (AMSAB)

schoolstrijd naar het parlement, om zich volledig te kunnen concentreren op het sociaal-economisch herstel. Zo liet hij de stemming van de wet op het taalgebruik in rechtszaken volledig over aan het parlement. Zijn tweede regering werkte actiever mee aan het inwilligen van bepaalde Vlaamse eisen. Van Zeelands bereidheid hiertoe was ingegeven door pragmatische en ideologische beschouwingen. Hij wilde nog steeds vermijden dat te veel energie afgewend werd naar dergelijke strijdpunten. Maar nu volgde hij ook zijn overtuiging dat er moest ingegrepen worden om beide taalgroepen een goed gevoel te geven binnen België. Hij vreesde anders een mogelijk uiteenvallen van het land. Bovendien meende hij dat de Vlamingen achteruitgesteld werden en het dus rechtvaardig was om het Nederlands als taal gelijk te schakelen met het Frans. Het in november 1936 onder zijn impuls opgerichte Studiecentrum tot Hervorming van de Staat en de Commissie voor de Studie van de Naoorlogse Problemen die de Belgische regering in Londen oprichtte onder zijn voorzitterschap, deden reeds voorstellen voor een ingrijpende hervorming van de staatsstructuur. Ze bleven echter dode letter.

In het heetst van de taalstrijd van de jaren 1960, ten tijde van het vastleggen van de taalgrens en de discussies over de splitsing van de Leuvense universiteit (onderwijs), trad Van Zeeland uit vrees voor een uiteenvallen van het land op de voorgrond met

een plan voor een nieuwe staatsstructuur. Zijn vroegere sympathie voor de eisen van de Vlamingen ging nu uit naar de Walen, die zich in België bedreigd voelden door het Vlaams numeriek overwicht en de Vlaamse neiging om zich als gemeenschap op te stellen.

Hoewel hij het liefst het "eendrachtig en vreedzaam België" uit 1830 had willen behouden, stelde Van Zeeland een **federalisme** op provinciale basis voor (tweemaal vijf eentalige en één tweetalige provincie Brussel). De federatie, met de koning als hoogste gezag, behield de residuaire bevoegdheden. De tweetalige centrale overheid zou het beleid uitstippelen dat de provincies, met verruimde bevoegdheden, zouden uitvoeren. Een evenredig samengestelde Kamer van Volksvertegenwoordigers zou samen met een geografisch samengestelde Senaat het federale parlement vormen. Deze toegeving aan een elfdelig federalisme had als voornaamste reden het voorkomen van een federalisme met twee of drie, dat volgens Van Zeeland bijna zeker België zou doen uiteenvallen. Inzake de Leuvense universiteit pleitte Van Zeeland voor het behoud van haar eenheid. Om de bloei van zijn Alma Mater niet te beknotten moesten voor al haar medewerkers, ongeacht hun taal, de nodige faciliteiten voorzien worden.

WERKEN: 'SOS pour sortir de l'impasse', in *La Libre Belgique* (22 juni 1962); – 'SOS om een uitweg te vinden', in *De Nieuwe Gids* (22 juni 1962); – 'Pour refaire une Belgique unie', in *Revue générale belge* (oktober 1966), p. 497-508 en originele tekst en vertaling *Voor een nieuw, eendrachtig België* in overdruk; – 'Réflexions sur les relations entre les Wallons et les Flamands', in *Liber Amicorum August de Schryver*, 1968, p. 764-771; – *Rapports de la Commission pour l'Etude des Problèmes d'Après-Guerre* (C.E.P.A.G.) (1941-1944), 1944 (werd door Van Zeeland geïnspireerd en deels geschreven).

LITERATUUR: L. Hommel, *P. van Zeeland*, 1937; – M. van Zeeland, *L'expérience Van Zeeland en Belgique*, 1940; – A. Noville, *Au service de son temps. Paul van Zeeland et la politique étrangère de la Belgique*, 1954; – Drion du Chapois, *Paul Van Zeeland au service de la Belgique*, 1971; – B. Henau, *Paul van Zeeland en het monetair, sociaal-economische en Europese beleid van België, 1920-1960* (Verhandelingen van de KAWLSKB, nr. 158, 1995).

BRIGITTE HENAU